

BEMINNEN

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Marli Huijer

BEMINNEN

NIEUW LICHT
op **seksuele vrijheid**

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4238 7

© 2018 Marli Huijjer

Fragment uit Michel Foucaults *De wil tot weten*.

Geschiedenis van de seksualiteit 1, vertaald door Jeanne Holierhoek,
met toestemming van Uitgeverij Boom opgenomen

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Sunday July 18 2004: The income of American
workers is not keeping pace with inflation, a survey has shown,
2004, Ben McLaughlin (Contemporary Artist) / Private Collection /
Bridgeman Images

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inhoud

VOORAF

Nieuw Licht 7

DE VRAAG

Is er een nieuwe seksuele revolutie nodig? 9

HET ESSAY

Beminnen 11

HET FRAGMENT

Michel Foucault

Uit: De wil tot weten. Geschiedenis van de seksualiteit I 87

DE DENKERS 105

DE BEDENKERS VAN NIEUW LICHT 106

WOORD VAN DANK 108

GERAADPLEEGDE LITERATUUR 110

VOORAF

Nieuw Licht

Het publieke debat is met de komst van de sociale media ingrijpend veranderd. En of het nu gaat om *#Jesuischarlie*, *#zwartepiet*, *#bedbadbrood* of *#bonusgraiers*, het wordt er meestal niet genuanceerder op. De vertwittering van het debat was voor ons de belangrijkste drijfveer voor NIEUW LICHT, een reeks filosofische pamfletten waarin de eeuwenoude denktraditie wordt gecombineerd met het nieuwe denken van onze tijd. Als uitgangspunt voor ieder pamflet leggen we de hedendaagse denker een vraag voor die in een klassiek geworden tekst al eerder aan de orde werd gesteld, maar dan door een andere denker, in een andere tijd, en binnen een andere politieke en maatschappelijke context. Zo zouden we met Simone de Beauvoir (1908-1986) en haar *De tweede sekse* in het achterhoofd de vraag kunnen stellen hoe vandaag de dag ‘de vrouw wordt gemaakt’, we kunnen de opvattingen over

politiek en oorlog van Carl von Clausewitz (1780-1831) herbezien in een tijd van vredesmissies, terreur en cyberwars, of ons afvragen wat Johan Huizinga (1872-1945) zou hebben gezegd over doping, matchfixing en het monopolie van de FIFA.

De onderwerpen van NIEUW LICHT zijn evenzeer ingegeven door het maatschappelijk belang als door onze eigen persoonlijke preoccupaties. Het liefst zouden we ze allemaal zelf schrijven, maar behalve dat je niet alles zelf kunt doen zijn anderen door hun ervaring, kennis, sekse, afkomst soms veel beter. Meerstemmigheid is zodoende de motor van deze reeks filosofische essays.

Voor u ligt de elfde editie. Dat deze u moge verheffen!

Frank Meester en Coen Simon

Is er een nieuwe seksuele revolutie nodig?

Beste Marli,

Sinds de seksuele revolutie van de jaren zestig en zeventig zijn er vele taboes doorbroken. Met de acceptatie van het homohuwelijk lijkt de revolutie voltooid.

Maar hebben we hiermee werkelijk aan vrijheid gewonnen? Of heeft dit seksuele vrijheidsdiscours ons juist opgezaald met de plicht je te verbinden aan een bepaald seksueel etiket, inclusief bijbehorende normen en waarden? Homo, hetero, transseksueel, queer, bi, polyamoureuus of monogaam. Het klinkt kleurrijk, maar is het niet vooral een keurslijf? In plaats van dat we ons vrij voelen elkaar te beminnen zoals wij willen, moeten we uit de kast komen over onze geaardheid en ons gedragen zoals mén wil. Want is dat niet wat vooral geëmancipeerd wordt door de gaypride en door de ondeu-

gende en charitatieve Geer en Goor? Dat homo-seksualiteit excentriek gedrag is, in plaats van een intrinsieke persoonlijke beleving van eigen lustgevoelens?

Zoals je als kenner van het werk van Michel Foucault uiteraard weet schrijft deze Franse denker in zijn *Geschiedenis van de seksualiteit* al over de verplichte bekentenis tot een bepaalde seksuele geaardheid en de dwingende normen die daarbij horen. Dat klinkt allerminst bevrijd!

Marli, zou jij Foucaults *Geschiedenis van de seksualiteit* nog eens willen lezen en een nieuw licht willen werpen op onze seksuele moraal? Is er wellicht een nieuwe seksuele revolutie nodig? En welke rol kan het huwelijk hierin spelen? Of is de rol van dit instituut uitgespeeld?

HET ESSAY

BEMINNEN

Voor Daan

‘Misschien zullen de mensen zich nog eens verbazen. (...) met verwondering zullen ze de verbeterheid bezien waarmee wij meenden de seksualiteit uit haar duisternis tevoorschijn te moeten halen, terwijl toch alles – onze discoursen, onze gewoonten, onze instituties, onze voorschriften, ons weten – diezelfde seksualiteit in het volle licht zette en met veel misbaar uitbazuinde.’

MICHEL FOUCAULT, *DE WIL TOT WETEN.*
GESCHIEDENIS VAN DE SEKSUALITEIT I

Een week voordat de Duitse Bondsdag instemt met het homohuwelijk bezoek ik in Berlijn een lezing over Europa en de grondwet. Naast me zit een vrouw hard te snuiven. Na afloop blijkt dat ze de spreker ervan verdenkt dat hij Rusland buiten de EU wil houden. Terwijl zij, voormalige Oost-Duitsers, zoveel te danken hebben aan dat land. Het zou geweldig zijn als Rusland de kans kreeg zijn antihomobeleid in heel Europa te verspreiden. ‘U moet er toch niet aan denken,’ besluit ze haar tirade, ‘dat een van uw kinderen homoseksueel zou zijn?’

‘Daar zou ik geen seconde van wakker liggen,’ antwoord ik.

De vrouw fronst haar wenkbrauwen. ‘Dat meent u niet.’

‘Het is echt zo.’

Haar ogen vernauwen zich. ‘Homoseksualiteit

is onnatuurlijk. Ik ben arts, dus ik kan het weten.'

'De natuur kent zoveel variatie. Ook seks met mensen van hetzelfde geslacht hoort daarbij. Daar is niets tegennatuurlijks aan. Ik ben ook arts,' antwoord ik. 'En filosoof.'

Van het ene op het andere moment staat er een ondoordringbare muur tussen ons in. De vrouw maakt zich lang, zodat ze op me neer kan kijken. Ik maak me breed, zodat ze niet om me heen kan. Geen van beiden hebben we zin ons in de ander te verplaatsen. Ik wil haar Oost-Europese leven niet, zij wil mijn Nederlandse leven niet. De vrouw loopt als eerste weg. En ook ik meen dat er leukere dingen zijn dan met haar over seksualiteit te praten.

Mijn halsstarrigheid verbaast me. Neem ik seksuele vrijheid zo serieus dat ik niet langer bereid ben daarover van gedachten te wisselen? Wat is er met mijn democratische opvattingen gebeurd? In een democratie blijven verschillen tot in het oneindige onderwerp van gesprek, zodat burgers en politici steeds opnieuw kunnen besluiten wat op dat moment het beste is om te doen. Kennelijk hoeft een op Rusland georiënteerde vrouw maar de indruk te wekken dat zij de vanzelfsprekendheden van mijn Nederlandse bestaan wil ondermijnen om mijn bereidheid ruimte te geven aan verschillen in opvatting tot nul te laten dalen.

‘Empathiemuren’, noemt socioloog Arlie Russell Hochschild de obstakels die democratische burgers opwerpen om zich niet in elkaar te hoeven verdiepen. Laat staan elkaar te begrijpen. Die muren maken dat je onverschillig of zelfs vijandig staat tegenover mensen met andere opvattingen of mensen die in andere omstandigheden zijn grootgebracht. Waarom deze vrouw zo’n muur optrekt hoef ik misschien niet te bevatten, maar ik zou wel willen weten waarom ik dat zelf doe. Wat maakt dat ik de seksuele vrijheid zo hoogacht dat ik amper bereid ben daarover in gesprek te gaan met mensen die tegen homoseksualiteit zijn? Waarom maak ik seksuele vrijheid tot politiek breekpunt in het contact met andersdenkende mede-Europeanen?

Je zou kunnen zeggen dat ook ik een kind van mijn tijd ben. Maar van een filosoof mag je verwachten dat zij beter weet en in staat is om voorbij de eigen tijd, voorbij het eigen heden te denken.

Ik sta niet alleen in mijn waardering. In heel West-Europa is seksuele vrijheid, en vooral die van vrouwen en homoseksuelen, een van de hoogste waarden geworden. De Europese Unie wil die vrijheid wereldwijd uitdragen. Nederland, dat als eerste land ter wereld het huwelijk openstelde voor mensen van gelijk geslacht, speelt daarin een gidsrol.

Aanvankelijk was de strijd om seksuele vrijheid vooral een zaak van vrouwen- en homo-emanipatiebewegingen. Tijdens de tweede feministische golf eisten vrouwen zelfbeschikking over hun lichaam en de voortplanting ('Baas in eigen buik', 'Blijf van mijn lijf', 'Je lichaam, je leven') en streden homogroeperingen voor acceptatie. Die van onderaf vormgegeven strijd was in Nederland zo succesvol dat seksuele vrijheid een haast vanzelfsprekend recht is geworden. Dat recht moet de overheid nu van bovenaf garanderen.

Het merendeel van de politieke partijen in Nederland koestert het recht op seksuele vrijheid. Partijen als vvd en pvv zien seksuele vrijheid van homo's en vrouwen zelfs als een van 'de kernwaarden van onze cultuur'. Over die waarden valt wat hen betreft niet te onderhandelen. Ook het christelijke cda, dat in 2000 nog tegen het homohuwelijk stemde, spreekt er nu schande van als andere landen of religies intolerant zijn tegenover homo's.

De onwil om met andersdenkenden te onderhandelen heeft seksuele vrijheid voor vrouwen en homo's tot een politieke splijtzwam gemaakt. Nationale overheden, politieke partijen en de eu gebruiken de inbreuk daarop om politieke verbintenissen te boycotten, landen toetreding tot de eu te weigeren of andere culturen, religies en politieke systemen als minderwaardig weg te zetten.

De vraag is echter: kun je vrijheid wel van bovenaf opleggen? Is vrijheid niet per definitie iets wat je in praktijk moet brengen en wat zich niet door anderen laat afdwingen? Het welbekende onderscheid tussen negatieve en positieve vrijheid, dat filosoof Isaiah Berlin maakte, is verhelderend. Negatieve vrijheid betekent dat anderen je niet belemmeren in je handelen. Deze 'vrijheid van' kan tot op zekere hoogte worden afgedwongen. Zo kan de eu de lidstaten verplichten maatregelen te nemen waardoor vrouwen en homoseksuelen niet in

hun doen en laten worden gehinderd. De afwezigheid van dwang wordt op die manier afgedwongen. Positieve vrijheid betekent dat je meester(es) over jezelf bent. In dit geval is dat de vrijheid om seksueel actief te zijn, zelf je partner of partners te kiezen en zelf te besluiten wat je al dan niet wilt met betrekking tot seks. Deze 'vrijheid tot' laat zich niet afdwingen. Zodra er dwang in het spel is, sji-pelt de positieve vrijheid weg.

Wat is die seksuele vrijheid waarop veel West-Europeanen tegenwoordig prat gaan en waartoe ze anderen willen bekeren? Is deze terecht een politieke splijtzwam? Welk effect heeft de ideologie van de seksuele vrijheid op hoe we in Europa met seksuele verlangens omgaan? Zijn we daadwerkelijk seksueel vrijer dan voorheen? Of is het omgekeerde het geval en zorgt juist het vele spreken over de seks dat we meer dan ooit gehoorzamen aan de maatschappelijke normen voor wat seksueel normaal en abnormaal is?

Geeft het niet veel meer vrijheid als mensen onderling, in hun relaties met elkaar, bepalen hoe ze beminnen en bemind worden?